

КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ ЦІННІСНОЇ ДЕТЕРМІНАНТИ «ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ» В МІЖКУЛЬТУРНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Проблематика політичної культури отримала в останні роки широке розповсюдження у науковій літературі, публіцистиці, виступах політичних діячів. Для суспільства, яке обирає новий політичний курс, проблеми формування та розвитку нової політичної культури стають особливо важливими. Це пов'язано з підвищеною політизацією соціальних відносин, з потребою у створенні оптимальних політичних регуляторів суспільного життя. Адже політична культура у широкому розумінні – це культура політичного мислення, політичного спілкування, культура поведінки політиків і населення як суб'єктів політичного процесу [4]. Ця проблема особливо актуалізується у сучасному євроінтеграційному, полікультурному середовищі. Коло питань, які охоплює проблематика політичної культури, надзвичайно широке. Це породжує труднощі у визначенні дефініції, опису поняття і самого явища, у розкритті значення для людини феномену «політична культура», його впливу на соціально-історичний процес. Звідси й різні підходи до аналізу політичної культури у науковій літературі.

Початок наукової дискусії про політичну культуру (в тому числі і в питаннях про впливи на державну політику) був закладений працями таких дослідників, як Г. Алмонд, А. Вілдавскі, Т. Дай, В. Дан, В. Дженкінс, К. Дойч, Д. Істон, Г. Ласвелл, Ч. Ліндблом, М. Мінок, Ю. Хабермас. Вони стали теоретичним підґрунтям для подальших досліджень як природи державної політики, так і своєрідності феномену «політична культура». У науковій літературі вивченню процесів, процедур та механізмів вироблення державної політики й нині приділено чимало уваги. У процесі розвитку науки державного управління в Україні були сформульовані основні базові наукові підходи до вивчення специфіки феномену державної політики, проблем, завдань, методології цього явища, проаналізовані процеси вироблення та впровадження державної політики (В.Д. Бакуменко, В.А. Ребкало, В.А. Шахов, М.М. Логунова, М.А. Пірен, В.Є. Романов, В.В. Тертичка, О.М. Рудік, О.Л. Валевський, Т.М. Брус). У річищі багатоаспектних проблем державної політики проблемам політичної культури належить особливе місце, адже вона є «похідним від політики – науки і мистецтва управління та культури – сукупності фундаментальних цінностей <...> виступає як продукт історичного досвіду суспільства, індикатор його цивілізованості, інструмент узгодження інтересів влади і суспільства» [1, с. 104]. У дослідженнях вітчизняних учених: С. Верби, М. Дмитренка, М. Кривошеїна, О. Сипка, М. Матусевича, Ю. Тихомирова феномен політичної культури розглядається як своєрідна підсистема загальної культури суспільства і, одночасно, як самостійне явище. Проте сучасні політологічні концепції не мають одностайності щодо визначення та змісту самого поняття «політична культура». Цей феномен розглядають як 1) систему переконань, які впорядковують політичний процес і забезпечують прийняття основоположних правил, що спрямовують поведінку в політичній системі (Л. Пай); 2) систему переконань про моделі

політичної поведінки і політичні інститути (С. Верба); 3) модель орієнтації і поведінки в політиці (В. Розенбаум); 4) сукупність позицій, цінностей і зразків поведінки у взаємовідносинах влади і громадян (Є. Вятр); 5) ідеологічне явище, особливий різновид культури, якість, спосіб духовно-практичної діяльності і відносин, що забезпечують відбиття, закріплення й реалізацію докорінних класових і суспільних інтересів (Н. Кейзеров) тощо.

Мета статті. Проблеми політичної культури в сучасному науковому дискурсі залишаються недостатньо вивченими й вимагають додаткових дослідницьких зусиль, активізують на подальші наукові розвідки. Саме цим обумовлена актуальність нашої статті.

Політичну культуру можна визначити як зумовлений попереднім політичним досвідом певний рівень політичної свідомості людей у суспільстві, їхнє вміння використовувати набуті політичні знання в практичній діяльності, а також способи політичних дій і політичної поведінки індивідів або суспільних груп. Політична культура знаходить свій вияв у діяльності держави, політичних партій, політичних рухів, суспільних організацій, трудових колективів, окремих громадян, у демократії, конституції, в системі правових норм, у ставленні до них громадян держави. Швидка зміна політичної ситуації пояснює відставання розробки наукових обґрунтувань щодо загальних тенденцій та напрямів її розвитку. Вона посилює розрізненість та суперечливість знань, обумовлює надання переваги ситуативній домінанті в практиці. Теоретичні знання потребують систематизації, структурування, розробки єдиного цілісного підходу до розуміння середовища вироблення державної політики. Вони мають стати підґрунтям для розробки заходів, спрямованих на підтримку розвитку демократії та рівноваги інтересів, підвищення ефективності політичної взаємодії та якості державно-управлінських рішень. Роль і значенні політичної культури в цьому аспекті важко переоцінити. Адже політична культура характеризується як явище, що має подвійну сутність: по-перше, вона є системою політичної системи суспільства; по-друге, системою його загальної культурної системи.

У наукових розвідках сучасних дослідників існують помітні розбіжності у розумінні самого феномену «політична культура». Одні з них відмовляються розглядати політичну культуру як один з елементів політичної системи у низці таких понять як «політична організація», «політичні відносини», «політична свідомість» тощо. На думку А.А. Лузан, наприклад, політична культура не може розглядатися в одному ряду з іншими компонентами політичної системи, «вона – найважливіший компонент, явище, яке характеризує стан, рівень розвитку всіх інших компонентів політичної діяльності, що надає своєрідності політичній системі в цілому» [3, с. 75]. М.А. Дмитренко, навпаки, розглядає політичну культуру у в'язку із політичною свідомістю, розуміючи останню як специфічну форму суспільних політичних інтересів і уявлень [1, с. 105]. В. Бебик, М. Головатий, В. Ребкало визначають політичну культуру як особливий різновид культури, спосіб духовно-практичної діяльності та відносин, що відображають і реалізують головні національні цінності та інтереси, а також формують політичні погляди суспільства.

Становлення та розвиток політичної культури неможливий без ціннісних компонентів. Вже у самому виникненні політичної культури міститься ціннісний

компонент. Адже будь-яка ідеологія розвивається у зв'язку зі всією сукупністю існуючих уявлень одночасно сприяючи їх подальшій зміні.

У структурі політичної культури в ракурсі її зв'язків із соціальним пізнанням слід виділити перш за все: а) політичне знання, яке є ідейно-теоретичною основою політичної культури; б) політичні оцінки та орієнтації суб'єкта; в) політичне мислення, яке слугує людині для отримання та систематизації знань, що забезпечують можливість проникнення політичних явищ і подій, а також формують орієнтацію для суспільного пізнання. Здатність до політичного мислення визначається вмінням практично використовувати метод наукового пізнання.

Необхідність ціннісного підходу до політичної культури пов'язана з розумінням значення політичного знання в цілісному історичному процесі. Здійснення наступності у політичній культурі відбувається перш за все за рахунок попередніх політичних теорій, що стали базою дослідження, віддзеркалюються в існуючому політичному досвіді. Політичний досвід завжди представляє об'єкт аналізу та оцінки.

Вироблення політичного знання, як суттєвої частини політичної культури, відбувається на основі оцінки тих або інших політичних явищ. Оцінка, в свою чергу, базується на певних політичних потребах та інтересах. У ланцюжку «потреби – інтерес – оцінка» мета виявляється як результат оціночного процесу, в якому суб'єкт усвідомлює свої потреби й можливості їх задовольняти в існуючих умовах. Оцінка дає направлення практичній діяльності, відіграє вирішальну роль у подальшому політичному розвитку.

Вже стародавні філософи (наприклад, Аристотель) називали людину істотою політичною – тобто суспільною, здатною жити в умовах «полісу», давньогрецького міста-держави. Ці умови ставили людину в певні межі, вимагали дотримуватися комплексу правил соціальною поведінки. І не важливо, наскільки правильно розуміли наші предки – наші історико-культурні попередники – витоки цих правил. Важливо те, що їх наявність – у вигляді традиції, у формі кодифікованих законів, у релігійних правилах – виступає як очевидний факт. Фактом були й змістовні відмінності в комплексах правил соціальності, якими керувалися люди різних соціальних об'єднань. Відношення між соціальними групами входили у склад політичних, тобто суспільних, які регулювалися соціальними правилами.

Якщо виходити з типу державного правління і форми політичного режиму, то можна говорити про авторитарний та демократичний типи політичної культури. Авторитарне правління породжує й авторитарну політичну культуру, як в у аспекті її об'єктивованого вираження (бюрократичний апарат, репресивні органи, цензура тощо), так і в аспекті досліджень і отримання, накопичування, використання інформації. Для політичних відносин цього типу притаманні політичні інтриги, політиканство, знищення політичних опонентів і конкурентів, використання «чорних» піар-технологій. Бюрократизм управління створює ілюзію прийняття оптимальних рішень. Він розповсюджується на літературу, мистецтво, науку, призводить до потворного розвитку. Бюрократична машина формує соціальне замовлення у галузі науки, тому суспільні науки «притягуються» до адміністративно-командної системи і стають служницею, набуває охоронний для влади характер. Отримання інформації обмежується, носить скоріше престижний

характер. Зрозуміло, що за таких умов пізнавальна цінність інформації, яка формує політичну культуру, зводиться до нуля.

Суспільна думка – індикатор рівня політичної свідомості – в цих умовах не розвивається і не стає предметом наукового дослідження. Соціальна свідомість, таким чином, знаходиться у тісній залежності від рівня суспільної політичної думки. А соціальне пізнання залежить від рівня загальної і політичної культури гносеологічного суб'єкта.

Становленні й розвиток політичної культури неможливі без ціннісних компонентів. Ще у XIX столітті розуміли, що будь-яка ідеологія розвивається у сукупності існуючих уявлень, які з часом переробляються й доповнюються. Необхідність оціночного підходу до політичної культури пов'язана із встановленням значущості політичного знання у цілісному історичному процесі. Політичний досвід завжди є об'єктом аналізу й оцінки. Уроки, що засвоюються з політичного досвіду, стають фундаментом у подальшому творчому розвитку теорії.

Формування політичного знання пов'язано з тими можливостями, які є наявними у сфері свідомості. Мислення неможливо «очистити» від певної пристрастності, тим більше до політичної свідомості. Сприйняття політичних відношень у суспільстві неможливе для людини без певної оцінки, симпатій, антипатій, певних ідеалів. Політичне знання – це знання оцінне й ціннісне. Своєрідність такого знання полягає в тому, що оцінка виникає перш за все у царині почуттів, емоцій і носить суб'єктивний характер. Однак ця суб'єктивність не обов'язково перешкоджає формуванню в подальшому діалектичному процесі пізнання об'єктивного політичного знання.

Виховання політичної культури передбачає не тільки засвоєння політичних знань, які не призводять лише до формування культури, але й активну (з точки зору ціннісного підходу) перебудову цього знання. Політичне знання формується на межі двох процесів. Один з них відбувається у русі від об'єкту, політичної реальності, інший визначається установками суб'єкту. Тому оцінка слугує виявленню значущості соціальних процесів та їх пізнанню.

Суттєву роль у засвоєнні політичної культури відіграє особистий соціальний досвід людини. Співвідносячи особистий досвід з положеннями політичної теорії й соціальними цінностями, людина набуває впевненості в їх істинності й здатності втілюватися в дійсність. Досвід особистості впливає перш за все на соціально-психологічному рівні політичної свідомості. Тут відсутній певний метод для оцінки фактів, подій, їх систематизації. Особиста оцінка часто виступає як єдино можлива. Однак індивідуальна свідомість засвоює, робить своїм, асимілює суспільну свідомість.

Політична культура включає з певними політичними оцінками й певні моральні. Цей феномен пояснюється тісним зв'язком політики із галуззю моральних цінностей. Моральність вплетена у політичне мислення: і в теорії, і в практиці політична й моральні оцінки проникають одна в другу. На сучасному етапі розвитку мислення суспільства зростає значущість її ролі в політичній культурі.

Формування політичної культури пов'язано із розширенням науково-технічного знання про соціальні процеси сучасності. Таке знання уможливорює розуміння об'єктивних законів розвитку, осмислення норм політичної діяльності, дає оцінки політичній реальності, корелює власні оцінки й мету. Однак засвоєння

політичної культури неможна зводити лише до отримання політичного знання. Разом із теоретичними знаннями, світоглядними установками й принципами в політичну культуру входять ціннісні орієнтації та оцінки, що реалізуються у соціальній позиції суб'єкта, в його практичній діяльності. Ці орієнтації формують стиль політичного мислення, входять невід'ємною складовою в образ життя. Саме ця сторона політичної культури виходить на перший план у сучасному світі.

Політична культура – одна з необхідних умов саморозвитку суспільства, адже вона втілюється в інститутах влади: уряді, парламенті, органах управління, охоронних органах, репресивному апараті, політичних партіях, в діяльності суспільних організацій. Різні сфери особистого й суспільного життя, наукового пізнання не можуть не відчувати на собі впливу політики, яка є залежною і від форм правління, і від ступеня розвитку демократії, тобто від політичної культури. Остання знаходить відображення в політичній свідомості, в політичній діяльності.

Політична культура стає складовою самосвідомості людини, має певний «онтологічний зміст» (О.П. Чередниченко). Отже у підсумку можна визначити, що політична культура – це система політичних, ідеологічних, соціально-психологічних цінностей, політичних інститутів, способів політичної діяльності. В наш час, коли політичні події не залишають байдужими жодну соціальну групу нашого суспільства, відсутність політичної культури, її зневага погано впливають на все суспільство. Це проявляється в відсутності навичок вести політичні дискусії, в амбіційних, нелогічних політичних рішеннях, у негативній суспільній ситуації.

Список використаних джерел

1. Дмитренко М.А. Політична система України: розвиток в умовах глобалізації та інформаційної еволюції [Текст] / М.А. Дмитренко; Нац. пед. ун-т. ім. М.П. Драгоманова, Ін-т оператив. діяльн. та держ. безпеки. – К. : Знання України, 2008. – 544 с.
2. Кривошеїн В. Системологія політичного світосприйняття: структурно-компонентний аспект. Монографія. / В. Кривошеїн – Дніпропетровськ : ДНУ, 2004. – 146 с.
3. Лузан А.А. Политическая жизнь общества: Вопросы теории / – К. : Наукова думка, 1989.
4. Рудич Ф. Політологія: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / Ф. Рудич. – К. : Либідь, 2006. – 450.
5. Сипко О.С. Політична свідомість і політична культура сучасної України: регіональні особливості в контексті проблеми формування української політичної нації / О.С Сипко // Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Питання політології. – 2001. – № 518. – С. 154–160.
6. Чередниченко А.П. Культура активного политического действия / А.П. Чередниченко. – М.: Просвещение, 1996. – 352 с.

Анотація

В статті розглядаються ціннісні аспекти політичної культури. Підкреслюється значення таких факторів, як політична оцінка, політичне знання, що розуміються не тільки як суттєві складові політичної культури, але й з урахуванням «уроків» тих

або інших політичних явищ. Становлення й розвиток політичної культури неможливі без ціннісних компонентів.

Ключові слова: політична культура, політичне знання, мораль, суспільство, цінності, традиції.

Abstract

The article deals with the valuable aspects of the political culture. The importance of such factors as political importance, political knowledge, which are understood as the basic components of the political culture with the accountancy of different events' "lessons" are being emphasized. The formation and development of the political culture are impossible without the valuable components.

Key words: political culture, political value, morality, society, valuations, traditions

УДК 352:651.5:004

А. Є Прилуцька, О. Ю. Звонкова
(м. Харків)

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

На сьогоднішній день у всіх провідних країнах світу безпосереднім чинником розвитку демократичних засад в управлінні державою, економічного зростання, соціально-політичної стабільності являється використання та покращення інформаційного простору та інформаційних технологій органами державної влади. Не зважаючи на перехід України 25 років тому в демократичну форму правління, держава по цей час зазнає значних змін у формуванні органів державної влади, зокрема потребує принципово нової системи документного та інформаційного забезпечення.

Теоретичну основу дослідження інформаційного забезпечення становлять роботи сучасних українських вчених Л.Д. Абрамович [10], Л.М. Чубенко [11], А.В. Ліпінська [12], що стосується проблем органів місцевого самоврядування та його інформаційного забезпечення, то даною темою займались такі вчені, як Н.В. Камінська [9].

Мета полягає в дослідженні специфіки інформаційного забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування.

На шляху до впровадження сучасних інформаційних технологій, були здійснені такі кроки: закріплення місцевого самоврядування в Конституції України [1] у 1996р., прийняття Законів України «Про місцеве самоврядування в Україні» [2], «Про інформацію» [3], «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування засобами масової інформації» [4], «Про Національну програму інформатизації» [5], «Про електронні документи та електронний документообіг» [6], «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» [7], постанови Кабінету Міністрів України «Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади» [8], тощо.